

אלה רבים

פרשת ויחי

1 יתקן והליון

כ"ט

מציינו קצת"ק בי ענין המועדות יוסף עם
 חסו מרמו לימוד בני ישראל עם
 קוצ"ה בשמיני עזרת, שאז אומר הקצ"ה לבני
 ישראל שיחטבו יוס אחד מבני אומה"ע והוא
 בצחינה זו, עי' באור גדליהו על שמיני עזרת
 מה שביאר כי קדושת שמיני עזרת הוא צחינת
 יוסה"צ, והנה השם משמאל מרמו כי בענין
 זה מרמו יחד בני ישראל עם הקצ"ה בשנת
 קודש, כי אז נעשים בני מיוחדים להקצ"ה,
 ובמנוחתו לא ישכנו ערלים, והוא צחינת
 הוי"ו כל איש מעלי, כי שנת הוא צחינת
 יוסף הדיק כמבואר בספה"ק.

הנה העולם מקשים מה ענין הלאחכם
 לשלום שאומרים כליל ש"ק, ואומר
 השם משמאל, כי לאחר שנאים המלאכים
 לבית יהודי, ומלואים אותו המלאכים עד לביתו,
 כאשר הולכים לעשות קידוש ולערוך הסעודה,

הרי זה בצחינת היחד של יוסה"צ עם
 השבטים, ואומרים הוי"ו כל איש מעלי, היינו
 לאחכם לשלום להמלאכי השלום. כמו שמיני
 בחו"ל עה"פ כעת יאמר ליעקב מה פעל אל,
 היינו כי בני ישראל יהי' לפני ממוחצתן של
 המלאכים, ושאלו מבני ישראל מה פעל אל
 וא"כ גם בשנת קודש יש מעין זה, כי בני
 ישראל בעת הסעודה קועדין בקירוב מה
 להקצ"ה שאין המלאכים נכנסים לשם.
 והדברים נפלאים ומדברים לפתח גדול
 הקדושה ששורה בבית יהודי בשנת קודש בעת
 הסעודה.

למידים לנו מדברי רב דוק הכהן ו"ע
 גדול חשיבות בהמלאכים של שנת
 כי זוכה שיהיו כממדין, ולמידים לנו הקדושה
 הנפלאה ששורה בבית יהודי כשיושב ליד
 שולחנו עם בני ביתו, עד כדי כך שאומרים
 למלאכים לאחכם לשלום, בצחינת הוי"ו כל
 איש מעלי. והדברים מחייבים הנהגה עילאה
 עם רוח של קדושה בעת הסעודה. ויעי' בספר
 אמרי נועם מה שכי' ג"כ דלא הי' מלאכים, ומש"כ
 בזה דרך רמו.

בגמ' שנת ק"ט. "רצה בר רב הונא אילקע
 לבי רצה בר רב נחמן קריבו ליה מלח
 סאי טחי אמר להו מי הוה ידעיתון דלמינא
 אמרו ליה מי עדיפת לן מינה, ופי' רש"י
 "כלום אמה חשוב לנו מן השנת לכבוד שנת
 הכנוס, ולא היינו יודעים שחבא", ונפרי
 לדיק הוכיח מגמ' זו כי ענין סעודת שנת
 הוא כמו המארח ח"ח בחוץ ביתו, כי השנת
 הוא כמו הח"ח כמבואר שם בגמ', וממילא
 כמו שאמרו על ח"ח (ברכות י:), "אמר רבי
 יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב
 כל המארח תלמיד חכם בחוץ ביתו ומהנהו
 מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב
 חמדין" כמו כן סעודת שנת הוא כמו אכילת
 קרבנות, והוא לימוד גדול על חשיבות
 הסעודה שנת, כי האכילה הוא בצחינת
 חמדין, כי הוא מארח הנשמה יחירה
 ומאכילו, וגם משקהו יין, והוא כאילו מנסך
 יין ע"ג מזבח כמו שאמרו חז"ל ביומא עא.
 "אמר רבי ברכיה הרוצה לנסך יין על גבי
 המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין".

בפרשתינו אמר יוסה"צ "הוי"ו כל איש
 מעלי ולא עמד איש אמו
 בהתודע יוסף אל אחיו, והאלשיך הקדוש
 מפ' כי רק אנשים הוי"ו השם, אבל
 המלאכים שהי' יוסה"צ רגיל שהיו עומדים
 אליו, כמו גבריאל ומיכאל, הם נשארו. [עי'
 מש"כ בישמח משה על דרך האלשיך הקדוש
 כי המלאך הי' אבל לא "אמו", עיי"ש]. אבל
 בשם משמאל רוצה לפרש כי גם המלאכים
 לא נשארו, ואיש כולל גבריאל שנקרא איש כמו

שמינו בפרשת וישב ושאלהו האיש ואחז"ל
 שזה הי' גבריאל, והי' הזמן ההוא יחד של
 יוסה"צ עם בני ישראל שלא הי' שייך שיהי'
 שם אפילו מלאך.

1

לא לפתוח פה לשטן

(2) הג'ע'ע
א
שג'ר

1. ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש בהתודע יוסף אל אחיו וכו'. ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה" (בראשית מה. א. ד).

אם לפני דורו של רבי עקיבא בן יוסף לא ידעו כולם למה צייתו יוסף בן יעקב. להוציא את כל העומדים עליו בהתודעו אל אחיו. הרי אחרי דורו של רבי עקיבא כולם יודעים למה צייתו כן. כדי לא לפתוח פה לשטן. ידע יוסף שאסור לו להגיד בפני זרים כלפי אחיו. "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה". כי הזרים שאינם אהבים את בני ישראל אלא שונאים אותם. ימצאו בזה עילה להתנכל להם. 11

6. "וקרא לעשרה חכמים גדולים וכו' גם איה אבותיכם אשר אחיהם מכרוהו לאורחת ישמעאלים סחרוהו ובעד נעלים נתנהו ואתם קבלו דין שמים עליכם כי מימי אבותיכם לא נמצא ככם. ואם היו בחיים הייתי דגם לפניכם ואתם תשאו עון אבותיכם" (פי'וט -אלה אזכרה"). לא רצה יוסף הצדיק לתת חרב בידי שרו של עשו לדון את אחיו למיתה על מכרם את. ולכן הוציא כל איש מעליו בהתודע אליהם. אבל מה שיכול היה יוסף להעלים מיריעתו של שר רשע זה עד שנכתבה תורה לישראל. לא יכלו בני בניהם של יוסף ואחיו. להעלים אחרי שנכתבה תורה לישראל. שרץ של עשיו הציץ בתורה ופגע בעשרה חכמים גדולים. עשרה הרוגי מלכות. לא לחנם הוציאו חכמינו דיל משפטם עליו ואמרו: "עכ"ם שעוסק בתורה חייב מיתה" (סנהדרין נט). כי שר של עשיו אינו עוסק בתורה כדי למצוא בה את המאור שבה. אלא כדי למצוא בה פגמים של ישראל. ולא רק כישראל היא

מוצא פגמים. אלא גם התורה עצמה אינה ניצולה מידו הקשה. מוצא הוא בה דברים שאין בה ומוציא את דינה לשריפה. וכך נשרפו חכמי ישראל כשספרי תורה בחיקם על ידי גויים שעסקו בתורה. ברם. יש מקום לשאול את שרו של עשיו שדן עשרה חכמים גדולים למיתה על עון אבותיהם שמכרו את. הרי לזכותם של חכמים אלה עומדת צדקתו של אותו את. שאף על פי שאחיו מכרוהו לא גמל להם כגמולם גם אחרי שידו היתה תקיפה עליהם. יוסף שליט מצרים לא זכר לאחיו את עוונם זה נגדה. אדרבה. הוא עוד דיבר על לבם כשעמדו נפחדים אחרי התודעו אליהם. ועתה אל העצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחזה שלחני אלקים לפניכם" (שם מה. ה). האם נמצא צדיק אחד כזה בין כל אלופי עשיו? הלא כל ימיהם רוצחים הם זה את זה מתוך יצר השלטון. ואם אחד מהם עולה לשלטון הוא משמיד בלי רחם את כל יריביו הקדומים.

אלא כך דרכו של עשיו שעוסק בתורה. את זכותם של ישראל אינו הוצא רגעה. הוא רגעה רק את חובתם. זכותו של אחד מישראל אינה זכותם של כל ישראל. ואילו חובתו של אחד מישראל היא חובתם של כל ישראל.

ואם תאמר עון המכירה רובץ על כל האחים. ואילו צדקתו של יוסף היא מעשה יחיד? יש לומר לא כל האחים היו שותפים למכירה זו. ראובן לא היה באותה עצה. וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא" (שם לו. כט-ל). יהודה שאמר "לכו ונמכרנו לישמעאלים" (שם לו. כז). אמר זאת כדי להציל אותו. כי כך אמר: "וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא" (שם). יש רגליים לדבר שהמכירה היתה על ידי שני אחים בלבד שמעון ולוי. כי שנים אלה בלבד התנכלו לו. ויאמר איש אל אחיו הנה בעל החלמת הלזה בא וצעתה לכו ונהרגוהו וכו'" (שם לו. יט-כ). ואמרו שמעון ולוי" (תרגום יהונתן). כך גם משמע מדברי יעקב בכרכו את בניו אלה לפני מותו. "בסדם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבדי כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור" (שם מט. ו). "רצו לעקור את יוסף שנקרא שור" (רש"י). על יתר האחים לא שמענו שהתנכלו ליוסף.

אמנם דא עקא. שרו של עשיו אינו מחפש זכותם של ישראל. אלא חובתם. האדם מישראל בכל הדורות שותף למעשיהם של שמעון ולוי ואינו שותף למעשיו של יוסף הצדיק. ומשום שיוסף הצדיק רצה

(2)

אוי לנו מיום התוכחה

ויאמר יוסף אל אחיו, אני יוסף העוד אבי חי, ולא יכלו אחיו לענות אותו

כי נבהלו מפניו (מ"ג ג)

"אבא בהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה... יוסף קטן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו... לכשיבוא הקביה ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה" (ב"ר צ"ג י')

1 כבר עמדו חכמי המוסר על מאמר זה, וכי איזה דברי תוכחה שמעו האחים מפי יוסף והלא לא הוכיחו ולא ייסרו בדברים, אלא התודע אל אחיו באהבה ובאחזה כששוב לא יכול היה להתאפק, ועוד הוסיף לשאול שלום אביו, אבל דברי תוכחה מאן דכר שמיה?

2 ונראה בזה דזה אכן עומק התוכחה, לא בחרצובות לשון, לא בשוטים ולא בעקרבים של מוכיח בשער, ולא בשערי גיהנם שפותח המוכיח לפני קהל שומעיו, אלא באמת הברורה והפשוטה הנגלית לפני האדם ולא מותירה לו עוד מקום לברוח ולהסתתר מפניה.

3 כן דרכו של אדם, בורח הוא כל ימי חייו, בורח הוא מקונו, בורח הוא מאלוקיו, בורח הוא מעצמו, בורח הוא מן הקול הפנימי הקורא אליו. מתוך לבו הוא, קול וְהַקּוֹרָא אֵלַי, קום קרא אל אלוֹקֶיךָ! בורח הוא מן הקול הקורא אליו שוב נא, שוב נא וחי, בורח הוא באלף דרכים, במשעולי הכרמים של החיים ומוצא עיסוקים רבים לחתעלם מן האמת המציקה שלא נותנת לו מנוח, אך יש, והוא ניצב ערום ועריה מול האמת הפשוטה הנגלית לפניו במלוא עוזה ואוטמת את כל דרכי המילוט והבריחה, פונה הוא אנה ואנה, ויפן כה וכה, אך נסתמו כל הדרכים, שוב אינו יכול לברוח, והקול הבוקע מקרבו גובר והולך עד שהוא מחריש אזנים, עד שעוד אי אפשר להתכחש לו ולהתעלם ממנו, ואז... כובש הוא פניו בקרקע... אלוֹקֵי בּוֹשֵׁתִי ונכלמתי להרים פני אליך.

4 אחי יוסף חיו עם הכאב הנורא הזה כ"ב שנים! מאז אותו יום מר שבו השליכוהו לבור ומכרוהו לארחות ישמעאלים, מאז אותו יום בו בחרו להתעלם מתחנונו של אחיהם הקטון ולהקשות את לבבם אל מול צערו של אביהם הזקן, כ"ב שנים נשאו את כאבם בלבם ולא גילוהו לאיש, כ"ב שנים חיו את חייהם, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו זה בכה וזה בכה כל אחד נפנה לדרכו והתעלמו מצער אביהם הזקן ואחיהם הקטון אך לא כך חפץ עליון, והמסבב כל הסיבות הזמינם כולם לפונדק אחד לשבור שבר ביתם ואביהם, ושם בהיסח הדעת בעומדם לבקש על נפשם ממשנה למלך מצרים, נפגשו באמת עם האמת, אותה האמת ממנה ברחו זה כ"ב שנים, בפתע פתאום שמעו מפיו "אני יוסף"! העוד אבי חי! באמת נפגשים הם עם האמת הנוראה "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו" וכך הוא בחיי כל אחד ואחד אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בורח הוא האדם כל ימי חייו ומסרב לעמוד לרגע להסות אוזן לקול הקורא אליו לשוב אל ה' ולחוס על נפשו בעומק לבו בתוך תוכיות נפשו יודע הוא שדרך עקלקלות דרכו, אך מסרב הוא להביט נכוח ולהכיר האמת הפשוטה, אך לא לעולם חוסן, אוי לנו מיום התוכחה כאשר הקב"ה יבא ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא אוי לנו מיום הדין.

ב

6 וביתר תוקף, יש שהאדם סוטה מדרך הישר, עושה עול ואון אך תחת אשר יכיר בחטאו וישוב אל ה' בונה הוא תלי תלים של טצדקי ותירוצים, מגדלים פורחים באויר של נימוקים וסברות להצדיק את מעשיו וליישב את דרכיו העקלקלות, וכך צועד הוא בדרכי החיים משוכנע בצדקת דרכו ואף אינו מעלה על לבו שדרכו עקלקלה, ויש שבאחת מתמוטט עליו עולמו ונוכח הוא לדעת שכל חייו חיי טעות היו, דרכיו מעוותות ואת אשר חשב כמצוה גדולה ואבן פינה במושגי חייו, משגה היה חטא ועון, ואזי חלל גדול נפער בלבו ומרגיש הוא שעולמו חרב עליו.

אחי יוסף השליכוהו לבור ומכרוהו לאורחת ישמעאלים, ופשוט שלא בשרירות לב
 עשו כן הלא שבטי י"ה הם בני יעקב הצדיקים ממשיכי מסורת אבותיהם הקדושים
 בגאון ובעוז, וכבר האריכו הראשונים עפ"י מדרשי חז"ל לבאר טעמים ונימוקים או
 משום שדנהו כרודף ומוסר, או שדנהו כנביא שקר על חלומותיו ועל דבריו, או משום
 שדנהו כמורד במלכות יהודה וכדו', ומ"מ בטוחים היו שבצדק דנהו, ואף כאשר
 משנה למלך מצרים דורש מהם במפגיע להביא את אחיהם הקטן ושם את שמעון

(4) פס

במשמר, והחרטה מתחילה לכרסם בלבם, עדיין לא מצאו לפקפק בעיקר מעשיהם
 ולהכיר בטעותם במכירת יוסף אלא אומרים הם זה לזה "אבל אשמים אנחנו על אחינו
 אשר ראינו בצרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת"
 (מ"ב כ"א ועי"ש ברמב"ן), עדיין לא מצאו עוז ותעצומות להישיר מבט על עצם המכירה
 אלא האשימו עצמם רק על שלא שמעו את תחנוני האח המתחנן על נפשו, כל כך
 משוכנעים ומשוחזים היו ביושר מעשיהם וצדקת דרכם... עד.. אשר שמעו הם קול
 קורא אליהם אני יוסף! באותו הרגע התמוטט עליהם כל עולמם, באותו רגע ראו מול
 עיניהם בפלאי ההתגשמות של חלומותיו של יוסף, הנה הם עומדים כולם משתחווים
 אל יוסף אחיהם הקטן וכתר מלכות על ראשו, הנה בעל החלומות הלזה בא, בא
 וחלומותיו בידו, ונוכחים הם לדעת שכל חייהם כ"ב שנים חיו והתהלכו בטעות
 נוראה... ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו!

וכך כל אחד ואחד, משוכנע הוא האדם שצדיק וישר הוא שדרכו ורק דרכו
 נכונה, וכל שיפקפק בדרכו הולך בחושך, בונה הוא מסביב לעצמו מגדלים הפורחים
 באויר של ראיות והוכחות שדרכו נכונה, עד שמוכן הוא לדרוס לפי תומו כל
 שיעמוד כנגדו, להלבין פנים, ולהוריד שאול כל שיהרהר ויערער אחר מעשיו ודרכיו,
 וכך מעביר הוא את כל חייו בטעות נוראה, או לנו מיום הדין, או ואבוי לנו מיום
 התוכחה ביום שבו השופט כל הארץ יבא ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא ובפתע
 פתאום יראה ויוכח שכל חייו טעות, שכל דרכיו בוקה ומבולקה, מכף רגל ועד ראש
 אין בו מתום, או לנו מיום התוכחה.

ומשום כך שומה עלינו בכל ימינו ובכל דרכינו לבדוק ולפשפש בכל מעשינו ובכל
 דרכינו בענוה ובשפלות רוח, לבדוק בחורים ובסדקים של בדקי הנפש, הטובה היא אם
 רעה, היש בה עץ אם אין, אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כולי האי ואולי?

שמחת יעקב - בצדקת בנו

ויגלו מצרים ויבאו ארץ כנען אל יעקב אביהם, ויגדו לו
 לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג
 לבו כי לא האמין להם... ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני
 חי אלקה ואראנו בטרם אמות (מה, כה-כח)

(5)
 ארץ כנען
 יוסף

הנה האחים סיפרו ליעקב שני דברים: האחד - "עוד יוסף חי", והכוונה כמו
 שאמר חז"ל שהצדיק נקרא איש חי, וכמו שנאמר "ובניהו בן יהוידע בן איש חי",
 ואמרו חז"ל (ברכות י"א): וכי ס"ד שהוא בן מת?! אלא צדיקים אפילו במיתתן
 קרויין חיים, זהו שאמרו האחים: "עוד יוסף חי" - שעומד בצדק.

ודבר שני - "וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים", היינו שסיפרו לו מכבודו,
 גדולתו ועושרו.

ועל זה אמר יעקב: "רב עוד יוסף בני חי" - רב ודי לי בזה, מספיק לי מה
 שהוא חי ועומד בצדקו, וכי מה יש לי מזה שהוא שר גדול ומושל בכל מצרים?
 כל זה הבל, כי מה שחשוב באמת זה שהוא עומד בצדקו, וזה מה שמשמח אותי,
 וא"כ אלכה ואראנו בטרם אמות. אם ח"ו היה יורד מצדקו לא הייתי רוצה לראות
 את פניו עוד, אבל כיון שהוא צדיק חי, אלכה ואראנו.

הנה באה התורה ללמדנו מאבינו הזקן, הסבא-קדישא, שאין יתרון וכבוד
 אמיתי בבנים ובבנות אם הבן שר או עשיר גדול, אלא רק בתורתו ומעשיו הטובים.
 הנחת-רוח של ההורה היהודי הוא רק כאשר הבנים הולכים בדרכי התורה. זה
 הכבוד האמיתי להורים ושמתם כאן בעוה"ז, ויותר מזה לעולם הבא - לנצח
 נצחים.

(4)

7) Gutnick

The Last Word

Why did Yosef and Benjamin cry over the sanctuaries which were to be destroyed in each other's territory, and not over the destruction that was to occur in their own territories... 147

Eliminating other people's problems ultimately depends on the other person's own free will. Friends can help with their prayers and advice, but the person himself must take the necessary action.

So, when Yosef and Benjamin perceived that they were powerless to solve each other's problems, they cried in sympathy. Nevertheless, they did not cry over the future destruction of their own sanctuaries, because they had the responsibility to find a solution to their own problems, and not merely to sit and cry.

Based on Likutei Sichos vol. 10, pp. 144-5

וירא את העגלות אשר שלח יוסף במדרש אמר להם אם יאמין לכם הרי מוטב ואם לאו אתם אומרים לו בשעה שפירשתי ממך לא בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק. נראה לי על פי שפירשתי הנוסח שאמרו הזקנים בעגלה ערופה דינו לא שפכו את הדם וכו' כבר לעמך אשר פדית, וצריך ביאור. והנה סתם אשר פדית טובב על הפדיון מבית עבדים ממצרים, ואם כן מה ענינו לכאן. ונראה וביאורו על פי שאמרו כי הקב"ה הוציא ישראל אף שלא היה להם עדיין זכות אבל הוציאם על הנוכח שיקבלו תורה לעתיד. והנה נאמר בקין קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה אשר פצתה את פיה וכו', כי מן האדמה היה צריך לקחת מוסר להסתכל בזרעו של הבל מה יהיה בסופו, ואם יגדל החטא גבי החלל בעבור דמי זרעיותיו, על כן יאמרו כבר לעמך אשר פדית והסתכלת בעתידות. והנה בני יעקב באו ואמרו עוד יוסף חי בצדק חיים הרחננים והיינו והגדתם לאבי את כל כבודי ואת אשר ראיתם יראת שמים בביתי למען ירצה גם לבוא אלי, ואמנם אם לא יאמין יוכירוהו פרשת עגלה ערופה כי צריך להסתכל בעתידות, ואם אמנם יוסף חטא אבל מכל מקום אולי יש תקוה לבניו אחריו להתגדל בתורה ויראת שמים אם יעקב יהיה שם.

ועוד נראה לי לפרש את המדרש הנ"ל כי בעגלה ערופה כתיב ומדדו אל הערים הקרובות אל החלל, והעיר הקרובה הוצרכה כפרה. והענין בזה כי אם יצדקו האנשים וישיבו ללכת אוי זכותם מגין לבל יאונה כל רע לא רק בדי אמותיהם כי אם גם על כל סביבותיהם, וכיון שנמצא חלל בסביבותיהם מוצת כי קצרו כנפי זכותם ולא יגיעו מחוץ לשערי העיר, על כן צריכים כפרה כי בודאי

לא הוטבו מעשיהם, כאשר חכמים ז"ל הגידו במס' מכות ר"א מעשה באיש אחד שאכל אותו ארי ברחוק ג' פרסאות ממקומו של ר' יהושע בן לוי ולא דבר אליהו עמו ג' ימים כי היה לו לבקש רחמים על דורו שלא יארע להם כן. כי הצדיק האמתי יפרוש כנפי זכותו גם על הרחוקים מעט ממנו. והנה לכאורה יפלא כמעט על יעקב ששלח את יוסף לראות בשלום הצאן ובשלום אחיו במקומות סכנה והלא גם ידע כי אחיו עוינים אותו, וגם על יוסף יפלא שבלי חשוב מחשבות רבות אמר ה' בני ופירש מאביו לילך למקום סכנה.

וכשראה יעקב את יוסף, מה כתיב? "ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עווד חי", ופירשו המפרשים, שידוע שכל המזכה את הרבים, זוכה ומתווספות לו זכויות על גבי זכויות גם אחרי מיתתו, מפני שאותם הממשיכים את דרכו ומתעסקים במצוות כפי שלימדם, כל מעשיהם הטובים נזקפים על חשבון רבם. וכן אם דאג שבניו ילמדו בתלמוד תורה ובישיבות קדושות, מלבד הנחת-רוח והעונג שיגרמו לו עודו בחיים, עוד יוסיפו לו לאין קץ אחרי מאה ועשרים שנה זכויות על גבי זכויות.

וכן ח"ו להיפך, אם התרשל ולא לימד וחניך את בניו ותלמידיו כראוי, מלבד הצרות והבושות שיהיה לו מהם, כפי שלצערנו אנו עדים למציאות הזאת כיום, ידוע מזה אלף מונים שגם אחרי פטירתו זוקפים לו את כל חטאיהם, ואם הבנים או התלמידים עוברים עבירות, מענישים אותו מחדש גם אחרי פטירתו, שהרי הוא אשם בעבירות שהם עוברים.

וזהו שאמר יעקב: "אמותה הפעם", מובטח אני שאמות רק פעם אחת ולא ותר, שאם ח"ו היה לומד יוסף מדרכיהם הרעים של המצרים, הייתי מת וחוזר מת, נענש וחוזר ונענש על כל הפשעים שבני ממשיך לעשות גם אחרי פטירתי מן העולם, אבל אחרי ראותי פניך כי עווד חי, היינו אחרי שאתה יוסף נשאת צדיק קדוש, לא אצטרך למות עוד, אלא אדרבה, יתווספו לי זכויות, שהרי האב עולה ודרגה אחר מדרגה בגן עדן ככל שבניו עושים יותר ויותר מצוות ומעשים טובים.

ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו (מה יד) באר רש"י על שני מקרשות שעתידין להיות בחלקו של בנימן וסופו להתרב, ובנימן בכה על משכו שלה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו להתרב, וכן פרש תרגום יונתן. וזו הוכחה לצדקותם של השבטים, שיוסף ובנימן, גם בעת שנתודעו אחר שלא ראו זה את זה, ידעו לשלוט בריגשותיהם, וכל מחשבותיהם היו נחונות לענינים רוחניים בלבד.

8) כ"י ז' (ח"א)

אולם נבין הדבר כי בשעה שפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה היה עוסק, משם ראה כי הצדיק האמתי יפרוש כנפיו למרחקים ועל כל סביבותיו, לא רק בביתו ועירו, כצפרים עפות יגין ויציל, ועל כן הלך יוסף לבטח דרכו כי סמוך לבו בטוח בכח אביו הזקן שלא יארע לו כל רע. וכן היה באמת כי ניצול מכל הפגעים ח"ו היה עמו בכל מקום עד שבא למלוכה. (וזה הוא מה שחשב יעקב כי במיתת יוסף איבד עולמו, כי אם אירע ליוסף תקלה עד הוא כי קטן יעקב ודל במעשיו כמו העיר הקרובה שבפרשת עגלה ערופה). והנה יוסף חשב כי בבואם לפני אביו ויספרו לו מכל הקורות את יוסף במשך הכ"ב שנים תסמר שעת ראו ולא יאמין איד ניצל מכל אלו הפגעים, לכן אמר להם אם לא יאמין לכם אמרו לו כי גם בשעה שפירשתי ממנו ידעתי כי תחתים וסכנה בדרך ואך לזאת פרשתי יען שבפרשת עגלה ערופה עסקנו, וגם או כבר היה לבי בטוח בזכות אבי יצילני מכל הפגעים ואם כן מה חידוש שבאתי עד הלום ומרוע לא יאמין.

9) pe

(לב) והאנשים דוני צאן כלומר משלהם. וכדי שלא תבין כי היו הצאן מאחרים והיו מתעסקים בשכר, לכך הוסיף לומר: כי אנשי מקנה היו. להורות שלא היו משל אחרים רק משל עצמם. כי עשירים גדולים היו. ומה שכתרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם מפני שני דברים: האחד שיש בה ריות גדול * בגיזה ובחלב ובולדות. היא אומנות אינה צריכה יגיעה רבה וטורח גדול ומבלי עון. ועליה הזהיר שלמה בחכמתו: ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים¹⁰. והשני לפי שהשבטים היו יודעים שיגלו למצרים הם חרעם. ומפני שהמצריים היו עובדים לצורת הצאן תפשו להם אומנות זו כדי שיהיו זרעם מורגלים בה. ותא עבדות הצאן רחוקה בעיניהם. וכן תמצא רוב הצדיקים הנביאים שהיו רועים. תמצא בהבל: ויהי הבל רועה צאן¹¹. וכן במשה: ומשה היה רועה¹². וכן שמואל הנביא¹³. וכן שאול¹⁴ דוד¹⁵ כולם רועים. והטעם בהם כדי שיתרחקו מן הישוב לפי שהריבה עברות נמשכות בסבת חברת בני אדם. כגון: רכילות ולשון הרע ושבועת שקר וגלוי עריות וגזל וחמס. וכל מה שהאדם פורש מחברת הבריות הוא נמלט מן העברות. וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העון ומן הגזל והחמס ושאר העברות. והראיה מה שכתוב בלוט: ויעל לוט מצוער וישב בהר¹⁶. הוצרך לצאת מסדום מן יספה בעונם. ואחר שיצא משם הלך לצוער שימלט שם. כמו שאמר: הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצוער¹⁷. לפי שיושביה חדשים מקרוב באו¹⁸ לכך היו צונותיהם מצערין¹⁹. ואע"פ כן עדיין היה מתירא בצוער מפני פחד העונות המצויים בישוב. על כן הוצרך לצאת משם אל ההר. ועוד ששם מקום התבודדות לנבואה ואין אדם רואה שם דבר שיטריד מחשבתו מן המחשבה בהש"י. וכבר ידעת כי מגדולי הנביאים היו מתרחקים ופורשים מן הישוב ומתבודדים במדבר אפילו בלא מרעה. והם: אליהו ואלישע. הוא שכתוב באלישע: שנים עשר צמדים לפניו²⁰. ופירש מן האומנות הזאת הולך אחריו. הוא שכתוב: אלכה נא אשקה את אבי ואת אמי ואלכה אחרך²¹. וכתוב: וילך אחרי אליהו וישרתהו²². [וכן חז"ל בלי ספק מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו. להניח עסקי העולם וישובו. ומניחין ההשגחה בעניני הגוף ויוצאים אל המדברות להתבודד שם ולהיות מחשבתם דבקה בה' יתברך²³].

(10) כ' בק"ה

אנכי ארד עמך בצרימה ואנכי אעלך גם עלה. (מ"ו ד)
 וכן בדברי קבלה, למענכם שולחתי בבלה. וכן אמרו ז"ל, מנילה כ"פ א', כל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם, גלו למצרים שכינה עמהם, גלו לכבל שכינה עמהם, וכעת צרה לישראל ואפי' ליחיד ד' עמו בצרתו, וכמו שאמר תכתוב עמו אנכי בצרה. ומכיון שהקב"ה צופה ומכיר כעין השנחחו, כי אין בכחם לסבול את התלאות יותר או שכבר שבו אליו בכל לבבם, מצוה תיכף שהצרות תסורנה. וכמו שמסוים חטא, "אחלצהו ואכבדהו". ואורך ימים אשביעהו.

(16) חסר חיוס

וכן הוא במלכים א' קאפ' ח', בכקשת שלמה המלך ע"ה, כי יחטאו לך וגו' ואנפת כם ונתתם לפני אויב וגו' וחשיבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושבו והתחננו אליך בארץ שוכיהם לאמר, חטאנו והעוינו רשענו וגו', ושמעת השמים מכון שבתך את תפלתם וגו' ונתתם לרחמים לפני שוכיהם ורחמם. וכתוב אח"כ, ויאמר ד' אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנונך אשר התחננת לפני.

נראה מזה ברור, שאפילו אם האדם בסדרנה התהתונה בארץ רחוקה ביד המציקים לו, מ"מ אל יתיאש, וידע שע"י תשובתו לד' יתעוררו עליו רחמי שמים ויושע מיד האויבים. כלל הדברים שצריך האדם לדעת, שבזמן שאיש ישראל במצוק תחת יד העו"ג, אפילו הוא בקצה הארץ, או השנחת השי"ת עליו יותר מאשר בעת ריחה ושלום, והקב"ה רואה בצער ועומד לעזרתו אם יקנא אליו בכל לבו. וכמו דכתיב קרוב ד' לנשכרי לב ואת דכאי רוח יושיע. וע"כ לא יפול לבנו בעת ההיא ויהי לבו בטוח בד' כי ישמרהו ויצליהו. ורק שלא ירפה או עצמו משמירת התורה בכל כחו, וכמו שנאמר, כי ד' א' מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו' ולא יראה כך ערות דבר ושכ סאחרך א).

(6)